

Çocuğun Adı Yok: Televizyon Haberlerinde Çocuğun Sunumu ve Çocuk Hakları Bağlamında Değerlendirilmesi

Şule YÜKSEL ÖZMEN *

Öz

Medya genel anlamda bilgilendirme, eğlendirme, kamuoyu oluşturma işlevleriyle anılmaktadır. Söz konusu çocuklar olduğunda; medyanın çocuklar üzerinde önemli bir etkisinin olduğu görülmektedir. Bu bakımdan medya büyük bir sorumluluk taşımaktadır. Bu çalışmada, medyanın bu sorumluluğu çocuklara ilişkin haberlerde nasıl ele aldığı incelenmiştir. Çalışmada Türkiye’de karasal yayın yapan ve en çok izlenen ana haber bültenlerine sahip TRT 1, Show TV, Kanal D, Star TV, ATV ve Fox TV’nin ana haber bültenlerindeki çocuk temalı haberler analiz edilmiştir. Çocukların nasıl sunulduğuna ortaya koymak için öncelikli olarak içerik analizi yapılmış, ardından nitel analiz yöntemiyle seçilmiş haberler çocuk hakları çerçevesinde yorumlanmıştır. Çocuk hakları ele alınırken, 1989 yılında imzalanan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Uluslararası Gazetecilik Federasyonu’nun çocuk haberlerinde uygulanacak ilkelere yönelik esasları temel alınmıştır. Çalışmada, literatürde çocuk odaklı habercilik başlığıyla kavramsallaştırılan haber anlayışı irdelenmiştir. Çalışma, çocuk haberlerinin yapılırken nelere dikkat edilmesi gerektiğini göstermesi açısından önemlidir. Çalışmada televizyon haberlerinde çocuğun nasıl sunulduğu ve çocukların hangi durumlarda haber olduğu, çocuk hakları açısından haberlerin durumu soruları cevaplanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk haberleri, çocuk hakları, medya ve çocuk.

Child Has No Name: Presentation of Children in TV News and Evaluation of This Presentation in the Context of Children's Rights

Abstract

Media is known with its functions of informing, entertaining, molding public opinion in general. When the children come into question, media appears to have a significant impact on children. On this regard, media has a huge responsibility. It's examined how and in which way media takes responsibility in news about children in this study. The child-themed news were analyzed which have taken place in TRT 1, Show TV, Kanal D, Star TV, ATV and Fox TV main news bulletins which are terrestrial broadcasting in Turkey and have the most watched main news bulletins. A content analysis was carried out primarily in order to demonstrate how children is presented and then, the selected news by using qualitative analysis method were interpreted within the framework of children's rights. When considering children's rights, the principles of Convention of the Rights of the Children of the United Nations signed in 1989 and the principles of International Federation of Journalists are being based when considering children's news. The sense of news conceptualized with the child-focused journalism in literature was examined in this study. The study is important from the point of showing the thing to be paid attention while preparing news of children. The questions of how children are presented during the TV news and in which situations children become news and the situation of news in terms of children's rights were answered.

Keywords: Children news, children's right, media and children.

* Yrd.Doç.Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü Öğretim Üyesi, E-posta: suleyozturk@gmail.com

Giriş

Çocuklar, medyada temsil edilme ve haklarının korunması noktasında dezavantajlı bir durumdadır. Çocuklar, haberlerde genellikle şiddet, suç veya hastalık içeren konularla ilgili olarak yer almaktadır. Medyanın işlevlerine bakıldığında kamuoyu oluşturma, bilgilendirme, eğlendirmenin başta geldiği görülmektedir. Medya bu işlevlerini yerine getirirken izleyici kitlesinin çeşitliliğine önem vermesi gerekmektedir. Bu çeşitlilik toplumsal cinsiyetten, etnik kimliklere, yaşlılardan çocuklara kadar geniş bir çevreyi kapsamaktadır. Çocukların medyada sunuluş şekilleri toplumun onlara yönelik algı ve tutumlarında belirleyici rol oynamaktadır. Medyada çocuğun sunum şekli veya görmezden gelişi toplumun diğer kesimi olan erişkin, yetişkin veya yaşlıların onları algılayma biçimlerine etki edebilmektedir. Bu nedenle medyada çocukların nasıl sunuldukları önemlidir. Bu çalışmada, medyada çocukların temsiline ana haber bültenlerinde yer alan çocuk haberleri üzerinden bakılmıştır ve çocuk haklarına uyulup uyulmadığı ortaya konmuştur. Bunun için öncelikli olarak çocuk hakları kavramının medyada nasıl ortaya konduğu ve buna yönelik sözleşme ve etik kuralların neler olduğu özetlenmiştir.

Çocuk Hakları ve Medya

İletişim pedagogları çocuk ve medya ilişkisinde üç noktaya odaklanmaktadır. Odak noktasının ilkinin iletişim araçlarına duyulan güven oluşturmakta ve “bu derece medya araçlarına güvenmek doğru mu” sorusunu yöneltmektedirler. Bu konuda yapılan çalışmalarda sınırlı zaman dilimlerinde seçilerek izletilen programların çocuğun gelişimine olumlu katkı sağladığı vurgulanmaktadır. Yoğun şekilde televizyon izlemenin çocukları olumsuz etkilediği çeşitli çalışmalarla ortaya konmuştur. Buna göre; fazla televizyon izlemek çocuklar üzerinde şiddete düşkünlük, saldırganlık, suça teşvik, akademik anlamda başarısızlığa neden olmaktadır. İkinci nokta ise çocukların medya araçlarını kullanırken yeterli bilgileri olup olmadıkları üzerinedir. Bu sorunun cevabı medya okur-yazarlığı dersleri çerçevesinde aranmaktadır. Medya okur-yazarlığı en basit ve temel şekliyle medyanın akıllı ve etkili biçimde kullanılabilmesini içermektedir. Türkiye’de de Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından 2007-2008 öğretim yılında ilköğretim okullarında Medya Okur-yazarlığı dersi seçmeli ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Diğer soru da iletişim araçlarının çocuğun gelişimine katkıda bulunacak şekilde ehlîleşip ehlîleşmediği üzerinedir. Çocuk haklarına televizyonların ne düzeyde yer verdiği, çocuk hakları odaklı bir medyanın varlığı, habercilik anlayışının gelişmesi bu çalışmanın konusuna denk gelmektedir. Çocuk ve medya konusunun ele alındığı sözleşme ve ilkelere bakıldığında en önemlilerinden biri 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi’dir. Sözleşme, Türkiye tarafından 1990 yılında imzalanmış; 1995’te *Resmi Gazete*’de yayınlanarak kabul edilmiştir. Toplam 54 maddeden oluşan Çocuk Hakları Sözleşmesinin temel prensipleri: çocuğun yaşaması ve gelişmesi, çocuğun korunması, çocuklara yönelik her türlü ayrımcılığın önlenmesi ve çocuğun kamusal alana katılımıdır. Sözleşmenin 17. maddesi medyanın çocuk hakları bağlamındaki rolüne işaret etmektedir. Çocuklarla İlgili Konularda Gözetilecek İlkeler ve Yollar başlığıyla Uluslararası Gazetecilik Federasyonu

tarafından 1998 yılında Brezilya'da düzenlenen bir toplantıda ortaya konan metin, çocuk hakları ve medya konusunda şu unsurlara yer vermektedir (Bek, 2011: 28-29):

- Çocuğu kapsayan konularda yazı yazarken hassasiyet göstermek ve çocuğun görebileceğı zararı en aza indirmek için çaba sarf edilmelidir.
- Çocuklara zarar vereceğı durumlarda onların görsel sunumundan ve teşhirinden kaçınılmalıdır.
- Çocukların sansasyonel haber malzemesi olarak kullanımından sakınılmalıdır.
- Kamu yararı söz konusu olmadıkça çocukların kimliğı ifşa edilmemelidir.
- Çocukların cinsel içerikli görüntülerinin kullanılması önlenmelidir.
- Çocuk tarafından sağlanan bilginin teyidi sağlanmalı bu yapılırken de çocuk riske sokulmamalıdır.
- Çocuğun görüntüleri elde edilirken adil ve açık olunmalı, çocuk veya çocuktan sorumlu kişinin rızası alınmalıdır.
- Çocuk adına veya çocuğun çıkarlarını koruduğunu söyleyen kurumların doğruluğundan emin olmak için kimlik bilgileri doğrulattırılmalıdır.
- Çocuğa açık bir yarar sağlamadıkça ailesine ödeme yapılmamalıdır.

Çocuk Hakları Bilgi Ağı (CRIN) tarafından belirlenen ilkeler ise şöyle sıralanabilir (Aktaran Bek, 2011:36-37):

- İsimler değıştirilmiş, gizlenmiş ve hatta kullanılmamış olsa bile, çocuğu, kardeşlerini veya akranlarını riske atacak görüntüleri veya haberleri yayımlamayın.
- Hiçbir çocuğa zarar vermeyin; yargılayıcı, kültürel değerlere duyarsız, çocuğu tehlikeye atan veya küçük düşüren, ya da çocuğun travmatik olaylara ilişkin acı ve üzüntüsünü tekrar canlandıracak soru, tavır ve yorumlardan kaçının.
- Mülakat yapılacak çocukları seçerken cinsiyet, ırk, yaş, din, statü, eğitim geçmişi veya fiziksel yetenekleri nedeniyle ayrımcılık yapmayın.
- Çocuklarla ilgili haber malzemelerinin reklamını yapmak için stereotipleri kullanmaktan ve sansasyonel sunum yapmaktan kaçının.
- Sahneye koymayın: çocuklardan, kendi geçmişlerinin bir parçası olmayan bir öyküyü anlatmalarını veya bir harekette bulunmalarını istemeyin.
- Çocuk ya da velinin bir gazeteciyle konuştuğunu bildiğinden emin olun. Mülakatın amacını ve nerede kullanılacağını açıklayın.

- Her türlü mülakat, video çekimi ve mümkün olduğunda belgesel fotoğraf için çocuktan ve velisinden izin alın. Mümkün ve uygun olduğunda, bu iznin yazılı olarak verilmesi gerekmektedir. Çocuk ve velinin herhangi bir şekilde zorlanmadan izinlerinin alınması gerekmektedir ve yerel veya küresel olarak yayılabilecek bir haberde yer aldıklarını anlamaları sağlanmalıdır. Bu genellikle, izin çocuğun kendi dilinde alınır ve karar çocuğun güvendiği bir yetişkinle birlikte verildiğinde sağlanabilmektedir.
- Mülakat yapanların ve fotoğrafçıların sayısını sınırlı tutun. Çocukların rahat olduğundan ve öykülerini baskı olmaksızın anlatabildiklerinden emin olun.
- Çocukların öyküsünün veya görüntüsünün yer aldığı daima konuya uygun bir bağlam sunun.
- Aşağıdaki durumlarda çocuğun adını değiştirin veya görüntüsünü gizleyin:
 - çocuk cinsel istismar veya sömürü mağduruysa,
 - çocuk fiziksel veya cinsel istismarın failiyse,
 - çocuğun kendisi, anne babası veya velisi tam bilgilendirilmiş rıza vermediği takdirde
 - çocuğun HIV-pozitif ya da AIDS olduğu durumlarda
 - çocuk bir suçla suçlanıyor veya hüküm giymiş ise.
- Başka çocuklarla veya bir yetişkinle, tercihen her ikisiyle birlikte, çocuğun söyleyeceği şeyin doğruluğunu teyit edin.
- Bir çocuğun risk altında olup olmadığı konusunda emin değilseniz, haber değeri ne kadar yüksek olursa olsun, tek bir çocukla ilgili haber yapmak yerine çocukların genel olarak durumlarıyla ilgili haber yapın.

Türkiye Medyasında Çocuk Haklarına Yönelik Düzenlemeler

Çocuk haklarını koruyan çocuk odaklı haberlerin yapılması amacıyla Bağımsız İletişim Ağı (BİA) tarafından çeşitli seminerler ve atölye çalışmaları yapılmıştır. Çocuk haberciliği bölümü ağın sitesi Bianet'te bir bölüm olarak yer almaktadır. British Council, BBC World Service Trust ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti ortaklığında Medya ve Çeşitlilik Kılavuzu hazırlanmıştır. Bu kılavuzda medyanın üretim süreci ve içeriğini çocukların yararına dönüştürmek için ortaya hedefler atılmış, medya kuruluşlarına ve medya profesyonellerine düşen temel görevler sıralanmıştır. Buna göre medya içeriğinde çocuklara yaklaşım yaş, cinsiyet, ırk ya da etnik köken, dini inanç, sosyal ve ekonomik statü farkına bakılmaksızın medya içeriğinde çocuklar arasında ayrımcılığı önlemek ve onurlarının korunması konusunda gerekli duyarlılığı göstermek medya çalışanlarının görevi olarak ifade edilmiştir. Türkiye çapında uygulanan medya eğitimlerinin sonucunda 350 medya profesyonelinin katılımıyla

“Çocuk Dostu Medya Ağı” oluşturulmuştur. Çocuk Hakları, Medya ve Etik Kılavuzu medya mensuplarına tanıtılmış, çocukların “sessiz mağdurlar” veya “sevimli masumlar” olarak sunulmasından kaçınmanın önemi vurgulanmıştır.

Çocuk haklarının medyada korunmasına yönelik bir diğer madde Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi’nde yer almaktadır:

“İlgili suçlara ve cinsel saldırılarda sanık, tanık ya da mağdur (maktul) olsun, 18 yaşından küçüklerin açık isimleri ve fotoğrafları yayınlanmamalıdır. Çocuğun kişiliğini ve davranışlarını etkileyebilecek durumlarda, gazeteci, bir aile büyüğünün veya çocuktan sorumlu bir başkasının izni olmaksızın çocukla röportaj yapılmamalı veya görüntüsü alınmaya çalışılmamalıdır.” (www.tgc.org.tr).

Doğan Medya Grubu, Yayın İlkelerinin 17. maddesinde çocuk haklarına değinmektedir: “Şiddet ve zorbalığı özendirici veya kışkırtıcı; çocukları cinsel konularda olumsuz yönde etkileyici, bireyler, topluluklar ve uluslararası nefret ve düşmanlığı körükleyici yayın yapmaktan kaçınılır” şeklinde yer alır. Etik ilkeler bağlamında ele alınmasa da TRT’de yayın ilkelerinde gerek çocuk haklarını koruyan gerekse gelişimlerine yardım edecek eğitsel unsurlara yer vermektedir.

İlgili Çalışmalar

Medyada çocukların imajları, kültürel hayattaki korku ve ümitleri özetleyecek şekilde yer alan metaforik bir araç olarak işlev görmektedir. Çocuklarla ilgili konular insanların ilgisini çektiği için haberi değeri yüksektir. Haber değeri olarak adlandırılan şey, kitle iletişim araçları yetkililerinin, eylem ya da söylemlerin üretimi, seçimi, biçimlendirilmesi ve yayımlanması sırasında kullandıkları profesyonel kodlardır (Girgin, 2003:32). Haber değeri beş başlık altında toplanır. Zamanlılık, yakınlık, önemlilik, sonuç, insanın ilgisini çekme. Çocuklar ilgisini çekme başlığı nedeniyle genellikle haber olmaktadır.

Çocuk haberleri yayın yönetmenleri tarafından en çok tercih edilen haberlerdendir. Fakat sadece ilgi çekicilik unsuru göz önünde bulundurulduğu için çocuk sorunlarının çözümü noktasında katkı sağlayamamaktadır. Şirin (2006) nedeninin medyanın kullandığı dil olduğunu ifade etmektedir. Çünkü haberin kurgusu dramatik olduğu için okuyucu ya da izleyici olayın gerçekliğinden uzaklaşmaktadır. Dramatik kurgu olayı bir film gibi izlemelerine neden olmaktadır.

Çocukların medyada nasıl yer aldığına ilişkin Moeller (2002) tarafından yapılan çalışmada, medya beş farklı kategoride çocuk haberlerini ele aldığını ortaya koymuştur:

1. Çocuklar, ülkenin gelecekteki refahının taşıyıcıları olarak kullanılmaktadırlar.
2. Çocuklar mağdur rolünde kullanılmaktadır. Mağdur, çocuk olduğu zaman felaket özellikle olduğundan fazla görünür hale gelir.
3. Çocuklar “kurtarılan mağdurlar” olarak gösterilmektedir. Bu yöntem insancıl, politik, askeri, ekonomik vb. tepkiye iteklemek için kullanılmaktadırlar.

4. Çocuklar “melek” olarak tasvir edilmektedirler. Onların masumiyeti, özellikle de tasvir edilen masum çocuk bir bebek olduğunda, kötü adamları ve suçları karartır.
5. Çocuklar fırsatın hedefleri olarak kullanılmaktadırlar.

Masumiyetin Hiyerarşisi adını verdiği bu çalışmada Moeller (2002: 48-50) masumiyeti basamaklandırmaktadır. Masumiyet hiyerarşisi, bebeklerle başlamakta, azalan sırada, 12 yaşına kadar olan çocuklar, hamile kadınlar, onlu yaşlardaki kız çocuklar, yaşlı kadınlar, diğer tüm kadınlar, onlu yaşlardaki erkek çocuklar ve diğer tüm erkekler şeklinde devam etmektedir. Haberlerde de bu durum görülmektedir.

Televizyon haberlerinde çocukları ilgilendiren haberlere çok yer verilmemektedir. Yer verildiğinde de ya suç konusunda ya da çoğunlukla da kurban olarak sunulmaktadır. Çocuklarla ilgili haberlerin de yüzde 20’si sadece onları ilgilendiren haberlerdir. Çocukların konu olduğu haberler, anne baba, doktor, avukat, mahkeme gibi daha çok erişkinlere yönelik temalardan oluşmaktadır (Mazzarella, 2007). Larry Grossberg toplum içindeki en sessiz nüfus olarak çocukları tarif ederken bunun nedenini de çocukları konuşturmak ve onların hikâyelerini yazma konusunda gazetecilerin isteksiz ve başarısız olmalarını sebep göstermektedir (Aktaran, Mazzarella, 2007). Çocuklarla röportaj yapmak ayrı bir beceri ve hassasiyet istediğinden gazetecilerin bu yönde bir çekinceleri olması bu yargıyı destekleyen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ulus (2006) tarafından yapılan çalışmada çocukların medyada görünürlük kazandığında bu durumun çoğunlukla şiddete ve suça ilişkin konularla ilintili olduğu göstermektedir. Mutlu (2006) tarafından yapılan sokak çocuklarının ana haber bültenlerinde nasıl yer aldığına ilişkin söylem analizi televizyon haberlerinde çocuğun sunumuna yönelik bir çalışmadır. Mutlu, sokak çocuklarının toplum tarafından algılanışının olumlu olmadığını ve ‘suçlu’, ‘tinerci’, ‘yankesici’, vb. sıfatlarla bu çocukların toplum tarafından dışlanmadığını söylemektedir. Toplumda böyle bir algılayışın oluşmasındaki temel aktörün de medya olduğunun altını çizmektedir. Alankuş (2007:5) medyanın çocuklara iki farklı uçta yer verdiğini, bu uçlarının birinin “suçlu” diğerinin de “mağdur” olduğunu söylemektedir.

Büyükbaykal ve Büyükbaykal (2005), Cangöz (2005) ve Çalgan (2008) tarafından üç gazeteye içerik analizi yöntemiyle yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar çıkmıştır. Bu çalışmada da çocukların en çok mağdur olarak ele alındığı görülmüştür. Salihoğlu (2007) tarafından yapılan çalışmada da üç gazeteye içerik analizi yapılmıştır. Bu çalışmada ele alınan unsurlardan bir tanesi olan çocuğun kimliğine açıkça yer verilip verilmediğine yönelik kategori çocuk hakları ihlalinin göstermektedir. Çalışma çocukla ilgili haberlerin yarısından fazlasında çocuğun açık kimliğinin yayınlandığını ortaya koymuştur. “Çocukların kimliği haberde açık şekilde geçemez” şeklindeki etik kuralın çiğnenerek çocuk hakları ihlal edilmiştir. Çocukların kitle medyasında nasıl temsil edildiği sorunsalına örnek araştırma olarak 12 Temmuz-12 Ağustos tarihleri arasındaki *Star*, *Akşam* ve *Hürriyet*’te çocuklarla ilgili haberlerin içerik analizi yapıldığı çalışmada 128 haberden 114 tanesinin çocuk mağduriyeti ile ilgili olduğu tespit edilmiştir. Çocuklar, haberlerde edilgen bir konumda, şiddete maruz kalan ya da afet, kaza, trajediden zarar gören konumundadır. Haber içindeki hiyerarşi,

çocuklar üzerinde iktidar/şiddet uygulanan tecavüz, dayak, kaza, afet, yakınıni kaybetme, hastalıktan mağdur olma, yanlış tedavi, yanlış ameliyat, hastane masraflarını ödeyemeyen ailenin onu terk etmesi şeklindedir. Ayrıca alt gelir grubu ve kız çocukları, şiddet, kaza, hastalık, trajedi benzeri olaylarla haberde mağdur olarak temsil edilmektedir (Mora, 2007).

Araştırma Modeli

Araştırmanın örneklemini ATV, Fox TV, Kanal D, Show TV, Star TV ve TRT1’de yayınlanan ana haber bültenlerinin 3 Ocak-22 Ocak 2012 tarihleri arasındaki yayınları oluşturmaktadır. Aralık 2011 tarihini içeren bir aylık süre zarfında televizyon kanallarının izlenme oranlarına bakılmıştır ve en çok izlenen, karasal yayın yapan televizyon kanallarının haber bültenleri örneklem kapsamına alınmıştır. Haber bültenlerinin seçildiği zaman diliminin belirlenmesinde amaçlı örneklem yöntemi benimsenmiştir. Çalışmanın tarih seçiminde bir bölümü sömestr tatiline denk gelen, diğeri bölümü de okul zamanını kapsamına dikkat edilmiştir. Bu tarihlerin seçilmesinin nedeni çocukları ilgilendiren sömestr tatili gibi bir olayda çocuklara yönelik haberlerde bir artışın nicelik olarak olup olmadığına bakmaktır. Bu tarihleri arasındaki yukarıda belirtilen kanalların toplam 120 ana haber bültenini incelenmiş ve bu haber bültenlerinde çocuk konulu toplam 81 haber bulunmuştur. 120 haber bülteninde çocuk konusu geçen 81 habere içerik analizi uygulanmıştır. İçerik çözümlemesi, iletişimin yazılı içeriğinin objektif, sistematik ve sayısal tanımlamalarını yapan bir araştırma tekniğidir (Berelson, 1952: 56). İçerik çözümlemesinin amacı, metinlerin içeriklerinden sosyal gerçeğin boyutlarına yönelik çıkarım yapmak olarak ifade edilirken, içerik analiz ile (a) durum tespiti, (b) alıcı üzerindeki etki ve (c) konu analizi yapılmaktadır (Gökçe, 1995:24).

Bu anlamda içerik analizi yönteminin özünü “sınıflandırma sistemi” oluşturmaktadır. İçerik çözümlemesinin amacı, sınıflandırma sisteminin dayandığı kategorileri göstermek, bunların hangi anlama geldiğini ve genel görünüm için hangi ağırlığa sahip olduğunu ortaya koymaktır. Yine sınıflandırma sistemi sonuçta kategorileri, yani değişkenleri karşılaştırma ve ölçmeyi amaçlamaktadır (Gökçe, 2001: 157). Bu çalışmada araştırma sorularına yanıt verecek şekilde bir sınıflandırmaya gidilmiştir. Bu sınıflandırma çerçevesinde de kodlama cetveli oluşturularak, içerik çözümlemesiyle toplanan veriler analiz edilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Çalışmada öncelikli olarak içerik çözümlemesinin sonuçları tablolar halinde verilip yorumlanmıştır. Haberlerin televizyon kanallarına göre dağılımı, haberlerde hangi sırada çıktığı, haberin türü, haberde yer alan çocuğun cinsiyeti, haberde yer alan çocuğun niteliği haberin genel niteliğine yönelik tablolar açıklanmış, ardından çocuk haklarını korumaya yönelik unsurların haberde uygulanıp uygulanmadığına yönelik tablolara yer verilmiştir.

Tablo 1 Haber Türlerinin TV kanallarına Göre Dağılımı

Haberin Türü	Kanal adı						Toplam
	Show	Kanal D	Star	ATV	Fox	TRT1	
Politik	1	1	3	2	0	0	7
Sağlık	1	0	3	1	8	1	14
Polis / adliye	0	0	1	1	10	0	12
Magazin	1	2	2	5	5	0	15
Toplum	0	3	3	6	7	1	20
Trafik	2	0	2	4	4	1	13
Toplam	5	6	14	19	34	3	81

Çocuklara ilişkin en çok haberin Fox TV’de en az haberin de TRT1’de olduğu görülmüştür. Kanal D ve Show TV’nin ATV ve Star TV’ye göre çocukla ilgili haberlere daha az yer vermektedir. Haber bültenlerinde çocuklarla ilgili haberlerin genellikle 10. haberden sonra yayınlandığı ve haberlerin ortalama sürelerinin 2 dakika olduğu görülmüştür.

Çocuklara ilişkin haberlere bakıldığında örneklem zamanına denk gelen okulların sömestr tatili nedeniyle en fazla toplum haberinin yapıldığı görülmektedir. İkinci olarak magazin haberleri dikkati çekmektedir. Bunun nedeni ise, sömestr tatilinde çocuklara yönelik tiyatro, gösteri, sinema, vb. gibi tatil eğlencelerini içeren haberlerin olmasıdır. Bu haberlerin reklam unsuru taşıdığı gözlemlenmiştir. Üçüncü sırada ise sağlık haberleri yer almaktadır. Dördüncü sırada ise polis / adliye haberleri vardır. Sağlık ve polis /adliye haberlerine en çok yer veren haber bülteni Fox TV ana haber bültenidir. Trafik kazaları ya da trafik kazası sonucu mağdur olmuş kişiler tüm haber bültenlerinde Kanal D dışında tüm haber bültenlerinde yer almaktadır. Politik içerikli haberler genellikle öğrencilerin bir politik şahsiyeti ziyareti ya da bir politik kişinin yolda, okulda veya toplantıda çocuklara gösterdiği ilgiye yönelik haberlerdir.

Tablo 2 Haberde geçen çocukların cinsiyeti

Cinsiyet	Haber sayısı	Yüzde
Kız	18	22,2
Erkek	20	24,7
Genel	35	43,2
Belirtilmemiş	8	9,9
Toplam	81	100,0

Haberde geçen çocukların cinsiyetine bakıldığında %22,2’si kız, %24,7’si erkektir. Genel olarak ifade edilen haberler % 43,2 oranındadır ve bu haberler

çocukların toplu olarak görüldüğü ve tüm çocukları kapsamaktadır. Belirtilmemiş olan ise, genellikle suç odağı olarak ifade edilen çocuklara yönelik haberlerdedir.

Tablo 3 Çocukların haberde yer alma durumu

Çocuk haberde yer alma durumu	Kanal Adı						Toplam
	Show	Kanal D	Star	ATV	Fox	TRT1	
Fiziksel İstismarın Öznesi	2	1	0	4	11	0	18
Ekonomik Açıdan Mağdur	0	0	0	2	0	0	2
Eğitim İmkânından Mağdur	0	1	1	0	3	0	5
Başarı Öznesi	1	1	3	2	2	2	11
Reklam Aracı	1	2	3	6	7	0	19
Duygu İstismarının Öznesi	1	1	5	2	7	1	17
Suç Odağı	0	0	1	1	4	0	6
Diğer	0	0	1	2	0	0	3
Toplam	5	6	14	19	34	3	81

Çocuğun haberlerde nasıl yer aldığına bakıldığında en fazla mağdur olarak yer aldığı görülmektedir. Mağduriyetlerine bakıldığında fiziksel istismarın öznesi olarak 18 haberde, özellikle hasta ve yaşamını yitirmiş çocuk haberlerinde duygu istismarının öznesi olarak 17 haberde, eğitim ve ekonomik açıdan mağdur olarak da 7 haberde yer almıştır. Çocukların reklam aracı olarak kullanıldığı haber sayısı da 19 tanedir. Suç odağı olarak çocuklara yer veren kanal olarak Fox TV dikkat çekmektedir.

Tablo 4 Çocukların haberde yer alma biçimleri

Yer alma biçimi	Haber sayısı	Yüzde
Hasta /özürlü	16	19,8
Yaşamını yitirmiş	10	12,3
Yabancı	3	3,7
Evlat edinilmiş	2	2,5
Öğrenci	23	28,4
Suçlu	5	6,2
Çocuk gelin	6	7,4
Diğer	16	19,8
Toplam	81	100,0

Çocukların haberlerde yer alış biçimlerine bakıldığında en fazla öğrencilerle ilgili haberler mevcuttur. Sömestr tatiline denk gelen sürede bu araştırmanın yapılmasının da bunda etkisi vardır. İkinci olarak hasta ve özürlü çocuklara yer verildiği görülmüştür. Ardından yaşamını yitirmiş çocuklar hakkında haber yapıldığı, bunu da çocuk gelin haberleri izlemektedir. Diğer haber kategorisinde yer alan çocuklar genellikle ünlülerin çocukları, reklam malzemesi olarak kullanılan çocuklar oluşturmaktadır.

Tablo 5 Çocuk haberde yer aldığı fiziksel çevre

Fiziksel çevre	Haber sayısı	Yüzde
Evde	10	12,3
Okulda	10	12,3
Sokakta	24	29,6
Hastanede	11	13,6
Diğer	16	19,8
Sahne	10	12,3
Toplam	81	100,0

Çocukların görüntüsüne yer verildiğinde nerede olduğuna bakıldığında en çok sokakta çocukların görüntülendiğini görüyoruz. Özellikle hasta çocukların hem evde hem de sokakta görüntülendiğini, çocuk sokaktayken genellikle oyun oynayan çocuklara bir kenarda durum bakarken ki görüntüsüne yer verilmektedir. Diğer kategorisindeki yer alan unsurlar çoğunlukla yaşamını yitirmiş veya yoğun bakımda hasta olarak yatan çocuğun fotoğrafı ve alışveriş merkezlerini içermektedir.

Tablo 6 Kanallara göre çocuğun kimlik bilgilerinin açıklanması

Çocuğun kimlik bilgileri açık ve net şekilde geçiyor mu?	TV Kanal Adı						Toplam
	Show	Kanal D	Star	ATV	Fox	TRT1	
Evet	3	1	4	6	13	2	29
Hayır	2	5	10	13	21	1	52
Toplam	5	6	14	19	34	3	81

Haberlerde genellikle çocukların kimlik bilgilerinin açıklanmamaktadır. Habere konu olan çocuk hasta ya da yaşamını yitirmiş ise kimlik bilgileri açık şekilde haberde geçmektedir. Suç veya taciz gibi bir durum söz konusu ise sadece ad ve soyisim baş harfleri ile verilmektedir.

Tablo 7 Kanallara göre çocuğun fiziksel çevrede tanınması

Çocuğun fiziksel çevresinin onu tanınmasına yol açacak unsurlar haberde var mı?	TV Kanal Adı						Toplam
	Show	Kanal D	Star	ATV	Fox	TRT1	
Evet	4	5	6	15	25	3	58
Hayır	1	1	8	4	9	0	23
Toplam	5	6	14	19	34	3	81

Çocuk hakları bağlamında haberlere bakıldığında çocuğun isminin geçmemesi dışında çocuğun tanınmasına yol açacak yakın çevresinin de isimlerinin geçmemesi, okuduğu okul, oturduğu mahalle gibi unsurların haberde olmaması gerekiyor. Bu durumun televizyon kanallarının ana haber bültenlerinde nasıl olduğuna bakıldığında çocuğun yakın fiziksel çevresinde onun tanınmasına yol açacak unsurların haberde yer aldığı görülmüştür.

Tablo 8 Kanallara göre çocuklarla röportaj yapılması durumu

Çocukla röportaj yapılmış mı?	TV Kanal Adı						Toplam
	Show	Kanal D	Star	ATV	Fox	TRT1	
Evet	2	3	3	8	10	1	27
Hayır	3	3	11	11	24	2	54
Toplam	5	6	14	19	34	3	81

Kanallara göre çocuğa sorulan sorunun kolay ve anlaşılır olma durumuna bakıldığında sadece 27 haberde çocuklarla röportaj yapıldı ve sorulan sorularında anlaşılır olduğu görülmüştür. Çocuklar tarafından sorunun anlaşılır olup olmadığının saptanması için benzer sorular aynı yaştaki çocuklara yöneltilmiştir. Örneğin “Sen sahnede halay çekecek olsan, ben sana heyecanlı mısın diye sorsam nasıl cevap verirsin?” gibi haberde muhabirlerin sorduğu suçlayıcı ya da duygusal yönlendirme taşımayan sorularla soruların anlaşılabilirliği kontrol edilmiştir. Çocuklara sorulan soruların suçlayıcı ya da yönlendirici olup olmadığına bakıldığında sadece 8 haberde bu yönde bir tavır gözlemlenmiştir. ATV 5 haber ile çocuklara suçlayıcı ya da yönlendirici soru soran kanal olarak dikkat çekmektedir. Suçlayıcı ya da yönlendirici sorulara örnek “Paranız olmadığı için okula gidemediğine üzülüyor musun?” veya “Bu çocuk gelinin ikinci evliliğiymiş” şeklinde aktarılan bir haberde “kocanız niye dövdü sizi?” şeklindeki sorulardır.

Nitel Yorumlar

Çocukların haberlerde nasıl tanımlandığına bakıldığında; yaşıyla, hastalığı veya özüyle, sevimlilik unsuru taşıyan sıfatlarla, mağduriyetiyle, okuluyla, yeteneğiyle, iddia edilen suçuyla ve memleketi ile tanımlanmaktadır.

Yaşıyla

5 yaşındaki Özgür

Üç yaşındaki Sümeyye

13 yaşındaki küçük mucit

Hastalığı ve Özüyle

Cam çocuk Esra

Doğuştan cam kemik hastası Esra

Türkiye’de karaciğer nakli yapılan en küçük bebek

Doğuştan kalp damarları ters olan Hira bebek

Sevimlilik unsuru taşıyanlar

Minikler başbakanın imza istedi

Miniklerin Pepe İzdihamı-minikler imza kuyruğuna girdi

Dansın minik yıldızları – minik dansçılar

Podiyuma çıkan minik mankenler

Minik bebek

Mağduriyetiyle tanımlananlar

Ehliyetsiz sürücünün bisikletiyle gezerken ezdiği Küçük Tuğra

Küçük dâhiye okulda şiddet

Okulu ile tanımlananlar

İlkokul öğrencileri Enerji verimliliği haftasında bakanlığın misafirleriydi

Anaokulu öğrencileri

İlköğretim öğrencisi E. A.

Yeteneği ile tanımlananlar

Uçan yumurcaklar

Anadolu Ateşinin kıvılcımları miniklerin performansı dudak uçuklatıyor

Memleketi ile tanımlananlar

İstanbullu çocuklar rekor kırdı

Ankaralı öğrenciler

Danimarkalı çocuklar

Suçuyla tanımlananlar

PKKlı öğrenciler okul basıp öğretmen dövdü

Madde bağımlısı çocuklar terör estirdi

Molotof atan çocuklar

Sonuç

Araştırmanın sonuçları, UNICEF tarafından hazırlanan “Çocuk Hakları ve Gazetecilik Uygulamaları Hak Temelli Perspektif” adlı projede yer alan çocukların medyada nasıl temsil edildiğine ilişkin çıkarımlarla paralellik göstermektedir. Buna göre, çocuklar medya gündeminde yetişkinlerle eşit oranda yer almamaktadır. Haber öykülerine konu olduklarında ise şiddet veya kazaya maruz kalmış pasif ve sessiz “kurbanlar” veya bizzat şiddet ve potansiyel tehlikenin kaynağı veya öznesi olarak işaret edildikleri görülmektedir (UNICEF, 2007). Mağdur çocuklar, Şirin çocuklar, minik şeytanlar, olağanüstü çocuklar, aksesuar olarak çocuklar, yetişkinlerin geçmişle ilgili nostalji duyguları barındıran günümüz çocukları, minik melekler, gibi kategorileştirmelere (UNICEF; 2007) incelenen haberlerde de rastlanmıştır.

Medyanın çocuk temsiline çarpık bir anlayışa sahip olduğu görülmektedir. Çocuğa zamansal olarak az yer verildiğinde sorunlar görmezden gelinmekte ve çocuk temsil edilmemektedir. Çok yer verildiğinde de bu kez çocuk haklarının ihlal edildiği görülmektedir. Fox TV örneğinde görüldüğü gibi, hasta, engelli, suçlu vb. şekilde çocuk ötekileştirilmektedir. Alankuş (2007) burada ötekileştirme olarak ifade edilen durumu “çocuğun medyadaki görünürlüğünün artması özellikle haberlerde yer bulması çocuk hakları ihlallerini artırmaktadır” şeklinde yorumlamaktadır. Çocukların başına gelen hastalık, taciz, tecavüz vb. unsurlar haber değeri taşımaktadır. Türkiye’de kitle iletişim araçlarında çocuklara ilişkin sürekli olumsuz haberlere rastlanmaktadır. Büyükbaykal ve arkadaşları (2007) tarafından yapılan çalışmada gazetelerdeki çocuk haberleri incelenmiş, buna göre çocukların gazetelerde olumlu yönleriyle haber olmadığı, haberi öznesi olarak olumsuz resmedildiğini ortaya koymuştur. Özellikle gelir durumu düşük ve sosyo-ekonomik açıdan alt sınıflarda yer alan çocukların haber yapıldığı ve haberlerin kaza, suç, tecavüz, taciz, ölüm üzerine konulara odaklandığı görülmüştür. Bunların haber olması değildir sorun, sorun bu haberlerde çocukların olumsuz ve suç teşkil eden durumun öznesi gibi temsil edilmesidir. Bu haberler, çocukların korunması veya onların mağduriyetlerini gidermeye yönelik çözüm önerileri getiren yaklaşımla sunulmamaktadır. Bu yaklaşımla oluşturulmamış haberler de çocuk haklarını ihlal etmektedir.

Araştırmada kullanılan sıfatların çocuğun sosyo-ekonomik durumuna veya mağduriyetinin derecesine göre farklılaştığı görülmektedir. Dans eden, gösteri yapan veya reklam aracı olarak kullanılan ve görüntüleri genellikle sağlıklı ve iyi giyimli çocuklar “minik” şeklinde ifade edilmektedir. Türk Dil Kurumu Sözlüğünde “minik” ifadesinin “sevimsizlik” anlamı taşıdığı ifade edilmektedir. Minik ifadesi bir de hasta bebekler için kullanılmaktadır. Çocukları betimlemekte çokça kullanılan diğer bir sıfat

da “küçük” kelimesidir. Bu sözcük, genellikle ekonomik yönden zayıf, hasta ve mağdur çocuklar için kullanılmaktadır.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan çocuklar, yetenekleri, sevimliliği ve yaşı ile betimlenirken, sosyo-ekonomik açıdan zayıf olanlar suçuyla, mağduriyetiyle, hastalığı ile betimlenmiştir.

Çocuklara ilişkin haberlerin yeterince sıra dışı olmadığı durumlarda haberlerin trajik ve dramatik yanları ortaya çıkarılarak yeniden kurgulandığı görülmektedir. Haber bültenlerinde haberin belli bir çerçevede ele alındığı, geri kalan unsurların silikleştirilip sansasyonel şekilde ortaya konulduğu görülmektedir. Sıra dışı sözcükler kullanılarak haberler ilgi çekici hale getirilmektedir. Haberlerde “talihsiz çocuk”, “tinerci”, “terörist”, “çocuk gelin” gibi yaftalayıcı sıfatlarla kullanılmakta, bu durumun çocuğun üzerinde ne gibi yıkıma, maddi manevi ne tür bir zarara yol açacağı hesaplanmamaktadır. Çocuğun medyada tüketim nesnesi veya suçlu/mağdur olarak temsil edilmesi bir anlamıyla teşhir edilmesi medya tarafından yaftalanması sorunlu bir durumdur. Çocuk bu sıfatlarıyla toplum tarafından ötekileştirilip, dışlanmaya açık hale getirilmektedir. Mora (2007) çalışmasında medyada çocuk temsillerinin teşhir, damgalama, dışlama ve arzu nesnesi olarak yer aldığını belirtmektedir. Çalışmanın bulguları Mora'nın tasniflemesini destekleyen bulgular içermektedir. Bu tür bir damgalanma da çocuğun en temel hakkı olan “çocuk olma” hakkını elinden almaktadır. Terörist, tinerci, hasta, özürü vs. sıfatlarla medyada yer alan çocuk, belki de işlemediği bir suç veya onun tedavi sürecinde ihtiyacı olacak moral ve motivasyonuna engel bir durumla karşı karşıya gelecektir. Arkadaşları yanında utanacak ve bu utanç duygusu psikolojik gelişimine olumsuz etki yaratabilecektir.

Medyanın çocukların “özel” kimlikleri konusunda hassasiyet gösterdiği ama onun fiziksel ve yakın çevresinde onun tanınmasına yol açacak unsurlar konusunda hassasiyet göstermediği bu çalışmada ortaya çıkan sonuçlardan bir tanesidir. Çocuk odaklı habercilik anlayışında bu unsurun çocukların haklarını koruma konusunda önemi vurgulanmalı ve haberlerin bu göz önüne alınarak yazılması sağlanmalıdır. Çocuk hakları konusunda diğer bir unsur çocukların medyada temsili üzerinedir. Çocuklar stereotipleştirilerek sunulmaktadır. “Çocuk Hakları ve Gazetecilik Uygulamaları Hak Temelli Perspektif” adlı çalışmada Bu stereotipleştirmeler şu şekilde ifade edilmiştir (UNICEF, 2007):

- Çocukların ciddi bir şekilde ifade ettikleri görüşlerin yetişkinleri güldürmek için kullanılması.
- Habere cazibe katmak için şirin çocukların kullanılması
- Çocuğun özsaygısı veya yetişkinin çocuğa olan saygısı adına hiç bir katkısı olmadığı halde, duygu sömürsü yapmak için çocukların sefil durumlardaki fotoğraflarının ve tasvirlerinin kullanılması
- Çocuklara büyüklük taslanması ve tepeden bakılması
- Çocuklar konuyu daha iyi bildikleri halde yetişkinlerin çocuklar adına konuşması
- Çocuklara sirk hayvanları gibi gösteri yaptırılması

- Yetişkinlerin çocukların bilgisizliğini ortaya sermesi
- Yetişkinlerin çocukları kendi ağızlarında konuşmalarını veya sözlerini kesmeleri
- Çocuklar pasif olmadıkları halde öyleymiş gibi gösterilmeleri
- Genç insanların, "gençlik" adı verilen sorunlu bir grupta toplanarak adlandırılmaları

Tüm bu çerçevede medya profesyonellerinin temel görevi çocuklara kendi adına konuşma fırsatı vermek ve toplum nezdinde çocukların da birer birey olduğunun hatırlatılarak hak ettikleri saygının kazandırılması doğrultusunda çalışma yapmalarına katkı sağlamak olmalıdır. Bu bağlamda çocukların fiziksel ve psikolojik gelişimine katkı sağlayacak şekilde çocuğun medyada temsilinin önü açılmalıdır. Bu konuda da eleştirel medya okuryazarlığı konusunda hem çocukların hem de ebeveynlerin eğitimiyle ilgili gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

Kaynakça

- Alankuş, S. (2007). "Önsöz", Neden Çocuk Odaklı Habercilik Kitabı, S. Alankuş içinde, *Çocuk Odaklı Habercilik* (s. 25-72). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Bek, M. G. (2011). "Medyada Çocuk Hakları ve Etik İlkeler" M. R. Şirin içinde, *Anne-baba Öğretmen ve Medya Çalışanları İçin Çocuk Hakları ve Medya* (s. 23-49). İstanbul : Çocuk Vakfı Yayınları.
- Berelson, B. (1952). *Content Analysis in Communication Research*, New York: Free Press.
- Büyükbaykal, C. I., Mengü, S. Ç., & Büyükbaykal, G. (2007). "Üçüncü Sayfadaki Çocuk Haberlerinin İçerik Analizi Yöntemiyle Değerlendirilmesi", *4. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi*, s. 229-316, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi.
- Cangöz, İ. (2006). "Gazete Haberlerinde Çocukların Temsili", Ertürk, Y. D., Akkor Gül, A., Ulusoy Nalcıoğlu, B. ve Pembecioğlu Öcel N. (der.), *2. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi İletişimin Çocuğa Etkisi*, s. 587-596, içinde, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi.
- Children Now. (2004). *Fall colors, 2003–2004: Prime Time Diversity Report*, Oakland, CA:Children Now.
- Doğan Medya Grubu, (2004). *Yayın İlkelerimiz* Şubat 11, 2012 tarihinde Okur Temsilcisi: <http://okurtemsilcisi.hurriyet.com.tr/YayinIlkelerimiz.aspx>.
- Girgin A. (2003). *Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etik'i*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Gökçe, O. (1995). *İçerik Çözümlemesi Sosyal Bilimlerde Bir Araştırma Yöntemi* (2. basım) Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları No:1.

- IFJ. (1998, Mayıs 2). “Children's Rights and Media: Guidelines and Principles for Reporting on Issues Involving Children”, Ocak 29, 2012 tarihinde *International Federation of Journalism*: <http://www.ifj.org/en/articles/childrens-rights-and-media-guidelines-and-principles-for-reporting-on-issues-involving-children>.
- Ilgaz Büyükbaykal, C. & Büyükbaykal, G. N. (2006). “Türkiye’deki Gazete Haberlerinde Çocuk”, Ertürk, Y. D., Akkor Gül, A., Ulusoy Nalcıoğlu, B. ve Pembecioğlu Öcel N. (der.), 2.Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi *İletişimin Çocuğu Etkisi*, s. 571-586 içinde. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi.
- Mazzarella, S. R. (2007). “News, Portrayals of Children and Adolescents” . J. J. Arnett içinde, *Encyclopedia of Children, Adolescents, and The Media* (s. 625-627). ABD: Sage Publication.
- Moeller, S. D. (2002). “A Hierarchy of Innocence-The Media’s Use of Children in the Telling Of International News”, *The Harvard International Journal of Press/Politics*, Vol. 7, 36-56.
- Mora, N. (2007). “Medyada Çocuk Temsilleri ve Medya Okuryazarlığı”, 4. *Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi*, s. 447-460, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi.
- Mora, N. (2008). *Medya Çalışmaları Medya Pedogjisi ve Küresel İletişim* İstanbul:Altkitap.
- Mutlu, O. (2006). *Söylem Düşkünü Olarak Sokakta Yaşayan Çocuklar*, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyoloji ABD.
- Orhon, N. (2011). “Çocuklar İçin Eleştirel Medya Okuryazarlığı”, M. R. Şirin içinde, *Anne-baba Öğretmen ve Medya Çalışanları İçin Çocuk Hakları ve Medya*, s. 378-392, İstanbul : Çocuk Vakfı Yayınları.
- Osgerby, B. (2004). *Youth Media*. London: Routledge.
- Salihoğlu, S. (2007) *2006 yılında Türkiye’de Üç Yazılı basın Organında Yer alan Çocuk Haberlerinin Analizi*, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler ABD.
- Şirin, M. R. (2006). *Dersimiz Çocuk*, İstanbul: İz Yayıncılık
- Şirin, M. R. (2011). “Çocuk Hakları ve Medya üzerine Bir Ön Bakış”, *Anne-baba, Öğretmen ve Medya Çalışanları İçin El Kitabı Çocuk Hakları ve Medya* (s. 11-23). İstanbul: Çocuk Vakfı yayınları.
- TGC. (tarih yok). *Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi*, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, www.tgc.org.tr.
- Ulus, S. (2006). “Haber Söyleminde Dönüştürülen Hakikat; Yoksullukla Kuşatılmış Çocukların Medyada Temsillerinin İki Örnek Haberle Eleştirel Karşılaştırılması”, Editör: N.T. Akbulut ve E.E. Balkaş, *Medya Mercek Altında* (ss. 249-282). İstanbul: Beta Basım Dağıtım

- UNICEF (2009). *Çocukları Destekleyelim*, Ocak 29, 2012 tarihinde UNICEF Türkiye: <http://www.unicef.org.tr/tr/knowledge/detail/65/savunu-bilgilendirme-ve-sosyal-politika-2>.
- UNICEF-Dublin Teknoloji Enstitüsü (2007). *Çocuk Hakları ve Gazetecilik Uygulamaları, Hak Temelli Perspektif*, Dublin.
- Yavuzer, H. (2003) *Çocuğu Tanımak ve Anlamak*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldız, A. (2007). “Sosyal Öğrenme Teorisi Açısından Medya ve Çocuk Suçluluğu”, 4. *Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi* (s. 117-126). İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi.